

ШЕВЧУК

Олена Дмитрівна

lsd77@ukr.net

кандидат економічних наук Вінницького національного аграрного університету

УДК 336.225.673 (477)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

THE MODERN TRENDS AND DIRECTIONS OF IMPROVING TAX CONTROL IN UKRAINE

У статті розглянуто основні проблеми податкового контролю в Україні. Наведено можливі шляхи його вдосконалення.

В статье рассмотрены основные проблемы налогового контроля в Украине. Приведены возможные пути его совершенствования.

The article discusses the basic problems of tax control in Ukraine. The possible ways of his improvement are defined.

ЛОЇК

Ірина Іванівна

ira-iv-l@yandex.ru

студентка Вінницького національного аграрного університету

Ключові слова: податковий контроль, податкові перевірки, оподаткування, Податковий кодекс, податкові органи.

Ключевые слова: налоговый контроль, налоговые проверки, налогообложения, Налоговый кодекс, налоговые органы.

Key words: tax control, tax audits, tax, tax code, the tax authorities.

ВСТУП

Податкова система є однією з найважливіших основ економічної політики будь-якої держави, адже являється головним джерелом формування доходної частини бюджету. Так як податкові надходження забезпечують наповнення державного бюджету, виникає необхідність контролю щодо повноти та своєчасності їх сплати фізичними та юридичними особами, подання звітності, правильності визначення бази оподаткування. Ефективний податковий контроль є необхідною умовою успішного функціонування державних фінансів в цілому, оскільки охоплює всю систему оподаткування, а також здійснюється в розрізі окремих податків, податкових груп та груп платників податків. Тому постає об'єктивна необхідність у дослідженні та вдосконаленні механізму податкового контролю відповідно до сучасних умов соціально-економічних та політичних перетворень в Україні.

Проблематиці та напрямам вдосконалення податкового контролю присвячені праці таких вчених, як: Авер'янова В.Б., Атаманчук Г.В., Волкова Ю.О., Бакерської Д.А., Білої Л.Р., Васильєва А.С., Гладун З.С., Воронової Л.К., Калюжного Р.А., Кузьменко О.В., Нечай Н.В., Попович В.М., Тищенко М.М., Шкарук В.К. та ін.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні недоліків сучасного податкового контролю, що здійснюється податковими органами, для встановлення подальших напрямів щодо його удосконалення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Стабілізація фінансової системи, забезпечення стійкого надходження податків, зборів, інших обов'язкових платежів до державного та місцевих бюджетів, дотримання юридичними та фізичними особами податкової дисципліни зумовили створення такого напрямку державного фінансового контролю, як податковий.

Останніми роками вітчизняна економічна література зміст податкового контролю зводила виключно до проведення податкових перевірок щодо дотримання платниками законодавства про оподаткування та підприємницьку діяльність. У зарубіжній практиці давно прийнято трактувати податковий контроль дещо ширше – не лише як проведення податкових ревізій і перевірок, а й як систему спостереження за платниками податків. Метою такого спостереження є оцінка дотримання встановлених правил реєстрації та взяття на облік, легітимності господарської та фінансової діяльності, повноти обліку здійснених операцій, правильності обчислення об'єкта оподаткування, визначення податкових зобов'язань і декларування платежів, вивчення податкової поведінки тощо [1].

Податковий контроль є необхідною умовою існування ефективної податкової системи. Він покликаний забезпечити зв'язок платників податків з органами управління, що наділені особливими податковими правами і повноваженнями. Податковий контроль є завершальною стадією управління оподаткуванням і одночасно одним з елементів планування податкових доходів бюджету [2].

Вважаємо, що така двозначність податкового контролю обумовлена, з одного боку тим, що він є формою реалізації контролюючої функції податків, а з іншого – це грошові відносини, що мають суто фіскальне значення.

Податковий контроль є функцією органів податкової служби. Майже 60 % функцій податкових інспекцій полягають у здійсненні податкового контролю щодо своєчасності подання платниками податків податкової звітності (декларацій і розрахунків), правильності визначення об'єктів оподаткування, обчислення й сплати податків [3].

Податковий контроль здійснюється службовими особами податкового органу в межах своєї компетенції за допомогою: податкових перевірок; вимоги у платника податку проведення інвентаризації; обстеження будь-яких приміщень платника податку, в тому числі і житла громадян, якщо вони використовуються для отримання доходу (прибутку); одержання інформації від платника податку та третіх осіб; а також надання доручення органам Державної фінансової інспекції України на проведення ревізії. Податкові органи застосовують ту чи іншу форму контролю залежно від напрямку податкового контролю [4].

Проведення податкового контролю здійснюється за наступними етапами: попередній аналіз; планування контролю; здійснення перевірки; завершальний етап контролю; реалізація й контроль за виконанням матеріалів перевірки [4].

Податковий контроль починається на стадії державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності у вигляді податкового обліку платників податків і зборів (обов'язкових платежів). Цей етап контролю надзвичайно важливий, оскільки саме тут формується інформація про конкретного платника податків й визначаються ризикові суб'єкти господарської діяльності, які без поважних на те причин свідомо не сплачують податків та інших обов'язкових платежів [5].

Підвищення ефективності проведення податкових перевірок, зниження кількості помилок при їх проведенні та прийняття вмотивованих рішень на основі їх результатів є актуальними проблемами сьогодні.

Основним напрямком в роботі органів державної податкової служби, для зняття соціальної напруги в суспільстві та сприяння у вихованні правової свідомості серед населення, є спрямування зусиль на забезпечення добровільної сплати податків та встановлення партнерських взаємовідносин з платниками податків, проведення масово-роз'яснювальної роботи.

Органи державної податкової служби спрямовують свої зусилля на виявлення та руйнування схем ухилення від оподаткування платниками податків з метою залучення додаткових коштів до бюджету.

Слід відзначити, що Указом Президента України № 726/2012 від 24.12.2012 року утворено Міністерство доходів і зборів України шляхом реорганізації Державної податкової служби України та Державної митної служби України, поклавши на Міністерство, що утворюється,

функцію з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [6]. Вважаємо, що таке злиття дасть можливість більш глибокого аналізу баз даних та масиву податкової інформації, що дозволить згаданому Міністерству стати ще потужнішим адміністратором податків, зборів та обов'язкових платежів.

Протягом січня-березня 2013 року до зведеного бюджету надійшло 102,5 млрд. грн. платежів, що контролюються Міністерством доходів і зборів України. Порівняно з I кварталом минулого року надходження зросли на 6,5 млрд. грн. Державний бюджет отримав 81,7 млрд. грн., місцеві – 20,8 млрд. гривень. До загального фонду державного бюджету зібрано 78,5 млрд. грн. податкових та митних платежів, що на 5,7 млрд. грн. більше, ніж у 2012 році.

Платникам податків відшкодовано 13,7 млрд. грн. Порівняно з минулим роком відшкодування податків збільшено на 20,4 %. (+2,3 млрд. гривень).

Зростання надходжень платежів відбулося за рахунок податку на прибуток, збору податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів, акцизного податку з вироблених в Україні та ввезених підакцизних товарів, збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ тощо.

На сьогоднішній день Україна у рейтингу Світового банку Paying Taxes-2013 (щодо простоти оподаткування) зросла відразу на 18 пунктів, і піднялася зі 183 місця на 165-е. У загальному рейтингу Doing Business-2013 (щодо легкості ведення бізнесу) відбулося зростання на 15 позицій: з 152 місця до 137-го [6]. Ці позитивні зрушення свідчать про вірну стратегічну спрямованість діяльності органів податкового контролю.

Податківці менше стали перевіряти бізнес. За перший квартал 2013 року планові інспекції скоротились майже на 20 %, у другому кварталі таку тенденцію планується зберегти.

Деякі положення Податкового кодексу України потребують удосконалення, зокрема щодо визначення строків проведення невізних документальних перевірок платників податків.

Однією з проблем чинного Податкового кодексу України вважаємо відсутність зазначення права податкових органів на затвердження порядку складання податкової звітності. У ст. 20 «Права органів державної податкової служби» права на затвердження порядку складання податкової звітності не зазначаються. Але, хоч в інших статтях наведено обов'язкові реквізити податкової декларації, право на затвердження форми звітності, проте порядок заповнення декларації є законодавчо не визначеним [7].

Недоліком Податкового кодексу України також є відсутність визначення поняття «прибуток». Відповідно до Податкового кодексу України, до доходів від операційної діяльності включаються доходи від реалізації товарів, виконаних робіт, наданих послуг, причому немає жодної згадки про реалізацію продукції, що є одним з

упущень законотворців. Дані положення, викладені у Податковому кодексі України є помилковими, оскільки поняття операційних доходів значно ширше ніж зазначене. До операційних доходів, зокрема, включаються: доходи від реалізації оборотних активів, доходи від операцій з іноземною валютою, дохід від операційної оренди активів, одержані штрафи, пені неустойки, відшкодування раніше списаних активів, дохід від списання кредиторської заборгованості, інші доходи операційної діяльності. Таким чином, поняття операційної діяльності за П(С)БО не відповідає аналогічному поняттю в Податковому кодексі [8].

Сучасні напрями розвитку державного податкового контролю невід'ємно пов'язані з боротьбою з незаконним ухиленням від оподаткування, рівень якого в нашій державі дуже високий. Внаслідок прогресивного розвитку тіньової економіки, бюджети усіх рівнів недотримують адекватних грошових надходжень від заходів з податкового контролю, що в результаті призводить до постійного обмеження державних витрат, насамперед, у соціальній сфері [9].

Неналежна взаємодія державних органів з податковими істотно впливає на ефективність проведення контрольних заходів останніми.

Основні проблеми у сфері податкового контролю пов'язані з заходами зниження податкової заборгованості. Для зниження заборгованості платників податків поряд з реструктуризацією і списанням безнадійної заборгованості потрібна необхідність реалізації на практиці наступних першочергових заходів: надання податковим органам права безспірного стягнення заборгованості по платежах до бюджетів боржників з їх дебіторів; організації на аукціонах продажу податкових боргів підприємств; посилення контролю за практикою здійснення розрахунків за реалізовану продукцію через рахунки спеціально створюваних структурних підрозділів і «третьох осіб»; законодавчого забезпечення першочерговості податкових платежів при встановленні порядку списання коштів із рахунків підприємств-боржників; розширення практики погашення заборгованості за рахунок майна боржників; реалізації на практиці можливості здійснення процедури банкрутства за наявності стійкої заборгованості з податків; повної відмови від залікових схем сплати податків до бюджету, оскільки вони викликають зростання відстрочених недоїмок; розроблення механізму можливої оплати податків за рахунок коштів, отриманих від продажу акцій підприємств-боржників, включаючи випуск і продаж нових акцій [9].

На нашу думку, доцільно виділити такі основні шляхи вдосконалення сучасного податкового контролю, як: усунення суперечностей у законодавчо-нормативній базі, більш ефективного використання комп'ютерних технологій обробки баз даних з метою підвищення автоматизації роботи податкових органів, запровадження єдиного податкового рахунка платника (з метою повного електронного обслуговування платежів платника),

регламентування порядку здійснення податкової перевірки та її етапів на законодавчому рівні, підвищення рівня інформатизації податкової служби, надання послуг із складання податкової звітності великих платників податків, введення нових прогресивних податкових технологій і процедур та ін.

Удосконалення процедур податкового контролю сприятиме зменшенню державного втручання у підприємницьку діяльність та звуженню «тіньового» сектору економіки, виконання податковими органами своїх контрольних функцій у відповідності до вимог Конституції України, налагодженню партнерських взаємовідносин між податковими органами та платниками податків. Всі ці чинники позитивно вплинуть на динаміку економічного зростання в Україні та підвищать соціальну і політичну стабільність в державі [1].

ВИСНОВКИ

Податковий контроль є значним важелем фіскальної спрямованості у системі фінансів держави, так як з його допомогою можна ефективно впливати на економічне та соціальне зростання країни. Система податкового контролю дозволяє забезпечити більш ефективне надходження податків і зборів до бюджету держави. Хоча на сьогоднішній день і підвищується ефективність механізму проведення вітчизняного податкового контролю, проте існує ряд проблем, які необхідно вирішити з метою забезпечення більш раціонального надходження податків, зборів та інших обов'язкових платежів відповідно до нинішніх умов соціально-економічних та політичних перетворень в Україні.

Література:

1. Корецька-Гармаш В.О. Податковий контроль: проблемні аспекти та напрями удосконалення / В.О. Корецька-Гармаш, Н.М. Раєвська // Часопис економічних реформ: науково-виробничий журнал. – Луганськ, 2011. – № 1. – С. 39-44.
2. Яворська Н.І. Особливості удосконалення податкового контролю підприємництва в Україні / Н.І. Яворська // Право і безпека. – 2012. – № 3(45). – С. 151-153.
3. Дяченко О.С. Податковий контроль: напрями удосконалення / О.С. Дяченко, І.Г. Волкова // [Електронний ресурс]: <http://conference.nuos.edu.ua>
4. Ткаченко І.В. Особливості державного податкового контролю в Україні та зарубіжний досвід розвинених Європейських країн / І.В. Ткаченко, О.В. Кашина, М.М. Мелешко // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. – 2009. – Випуск 6 (59). Частина 1. – С. 224-228.
5. Литвинчук І.В. Податковий контроль: напрями удосконалення / І.В. Литвинчук, Н.М. Бурківська // Вісник ЖДТУ / Економічні науки. – 2009. – № 2 (48). – С. 190.
6. Офіційний сайт Міністерства доходів і зборів України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sts.gov.ua>
7. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI.
8. Насипайко Д.С. Переваги та недоліки Податкового кодексу України / Д.С. Насипайко, В.О. Буряк // – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kntu.kr.ua
9. Федун І.Л. Особливості реалізації податкового контролю в системі управління державними фінансами / І.Л. Федун // – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1105>